

Vzdělanostní struktura, kvalita vzdělávání, celoživotní učení

ANOTACE

Žáci porozumí pojmu vzdělání, jeho vlivu na život a důležitosti ve společnosti. Vzdělanost už od středověku můžeme označit za generačně přenosnou dráhu života, přičemž je pravděpodobné, že vzdělaní lidé budou vychovávat další vzdělané lidi. Děti jsou od narození vychovávány v prostředí, které budují rodiče a zároveň své znalosti a přesvědčení vkládají do svých potomků. Je tedy možné, že pokud dítě zůstane ve stejné sociální sféře, jako jeho rodiče, dosáhne podobných či větších úspěchů než oni. Samotná kvalita vzdělávání je odlišná v různých státech. V ČR je v dnešní době možné se vzdělávat v různých sektorech (veřejných a soukromých) a správným výběrem zvýšit samotné vzdělání daného jedince.

Určeno pro (stupeň): 1. a 2. stupeň

Místo realizace: třída, učebna

Časová dotace: 90 min.

Prostředky výuky: brainstorming, řízená diskuze, skupinová práce, prezentace

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

TEORETICKÁ ČÁST

Učitel seznámí žáky s níže uvedeným textem:

V České republice je vzdělávání rozděleno do několika částí – primární (ZŠ), sekundární (SŠ) a terciální (VOŠ, VŠ). Mimo tato tři rozdělení, se v ČR setkáme s jeslemi a mateřskou školou. V MŠ je poslední rok, před zahájením povinné školní docházky, povinný.

Základní školu navštěvují žáci od 6 do 15 let (9 ročníků), střední školu od 15 do 19 let (4 ročníky) a v následném terciálním vzdělávání podporuje stát studenty do věku 26 let. Systém vzdělávání řídí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky dle Školského zákona a Zákona o vysokých školách, které vymezují proces postupného získávání kvalifikace v jednotlivých stupních školní soustavy.

Vzdělávací systém je v ČR bezplatný, ale existují i soukromé školy, kde se školné platí. Povinná školní docházka je 10 let. Výuka probíhá v českém jazyce, což může být překážka pro romskou menšinu.

České školství je velmi nekonzistentní. To znamená, že žáci z 9. třídy odchází s rozdílnou úrovní vzdělání. Za českým průměrem nejvíce zaostává Karlovarský a Ústecký kraj.

V následujícím grafu naleznete podíl žáků, který spadá do druhé gramotnostní úrovně.

Čtenáři na úrovni 2 mohou, pokud jsou výslovně vyzváni, uvažovat o celkovém účelu nebo o účelu konkrétních detailů v textech střední délky. Mohou reflektovat jednoduché vizuální nebo typografické prvky. Mohou také porovnávat tvrzení a hodnotit důvody, které je podporují, na základě krátkých, explicitních prohlášení.

Úkoly na úrovni 2 mohou zahrnovat srovnání nebo kontrasty založené na jediném prvku v textu. Typické reflektivní úkoly na této úrovni vyžadují, aby čtenáři provedli srovnání nebo několik spojení mezi textem a vnějšími znalostmi na základě osobních zkušeností a postojů.) dle šetření PISA. S velkou pravděpodobností mají tito žáci velkou šanci ve vzdělávacím procesu neuspět. (příloha 1).

METODICKÁ ČÁST

Aktivita 1

Žáci se rozdělí do skupin, ve kterých dostanou k dispozici grafy (Grafy 1 a 2), které znázorňují podíl žáků druhé gramotnostní kategorie.

Žáci se pokusí odpovědět na následující otázky:

- 1) Jaký je zdroj obrázku? Či odkud pocházejí tato data? (ČŠI)
- 2) Které kraje jsou na tom nejhůře?
- 3) Které kraje jsou na tom nejlépe?
- 4) Co může být příčinou, že jsou výsledky rozdílné?

Po 7-8 minutách společné práce učitel zahájí diskusi, kdy žáci odpovídají na uvedené otázky a zdůvodňují svá tvrzení.

Aktivita 2 – práce ve skupinách

Pedagog nyní rozdělí žáky do tří skupin (je možné žáky rozdělit do 6 skupiny, kdy budou dvě skupiny učitelů, dvě žáků a dvě inspektorů). Každá skupina bude mít jiný úkol. Učitel v tuto chvíli spíše dohlíží a kontroluje, zda všichni rozumí zadání, zda žáci pracují, případně mají-li nějaký úkol/roli ve skupině.

Všichni žáci obdrží pracovní list s dílkem puzzle (příloha 2). Každá skupina má za úkol přečíst si text pro svou skupinu, diskutovat nad zadaným tématem a následně toto téma zpracovat (každý do svého dílku). Skupina má za úkol:

- dodržet stanovené téma
- najít společný prvek v úpravě (barva, propojený obrázek apod.)
- dohlížet na to, že každý ze skupiny ví, co má dělat

SKUPINY:

Skupina č.1 - UČITELÉ

Kvalita vzdělání z pohledu učitele/ředitele/školy jako celku

Příloha 3

Skupina č. 2 - ŽÁCI

Kvalita vzdělání z pohledu žáka

Příloha 4

Skupina č. 3 - INSPEKTOŘI

Kvalita vzdělání z pohledu státu/ČŠI

Příloha 5

Aktivita 3

Úkol: Po vypracování úkolu všechny puzzle spojte a ideálně podlepte tak, aby vznikla jedna velká koláž prací. Shrňte si informace, které žáci získali a zkuste s dětmi přijít na možnost, jak zlepšení implementovat do chodu Vaší školy (školní parlament, schránka důvěry apod.).

Aktivita 4

Reflexe lekce.

TIPY A NÁPADY PRO ROZŠÍŘENÍ AKTIVITY

Doporučení pro pedagogy: Seznamte se hlouběji s prací ČŠI např. formou článků, divadelní scénky a nebo skrze video na youtube.

Zkuste s dětmi zjistit, co je testování PISA.

ZKUŠENOSTI Z REALIZACE

"I když při pilotáži několik žáků chybělo, ukázalo se jako nevýhodné pracovat se třemi skupinami, protože byly velké a žákům se špatně spolupracovalo. Nakonec jsme tedy skupiny rozdělili s tím, že dvě skupiny zpracovávaly vždy stejné zadání. Žáci v tomto věku měli při zpracování úkolu potíže s tím, aby si dokázali představit, jaký může být pohled státu/ČŠI, bylo třeba je k tomu trochu navést."

"Lekce začala formou brainstormingu na téma "české školství" s doplňujícím výkladem. Poté již následovala aktivita 1 – práce s grafy. Diskuse probíhala nejprve ve skupinách a poté s celou třídou. Žáci byli schopni na otázky 1 – 3 odpovědět sami, ale na 4. otázku žádná ze skupin nebyla schopna odpovědět, musela tedy pomoci vyučující. Následná diskuse pak zabrala více času."

Tyto nápady pak napříč skupinami směřovaly hlavně ke změnám v naší škole – toto téma se zdálo být žákům nejbližší."

DOPORUČENÁ LITERATURA

Petty, G., Foltýn, J. (2013). Moderní vyučování. Česko: Portál.

PISA The High Cost of Low Educational Performance: The Long-run Economic Impact of Improving PISA Outcomes. (2010). Spojené státy americké: OECD Publishing.

Kvalitní škola - Úvod. Kvalitní škola - Úvod [online]. Copyright © 29. 5.2023 Česká školní inspekce ČR [cit. 29.05.2023]. Dostupné z: <https://www.kvalitniskola.cz> .

Petty, G. (2016). Teaching Today: A Practical Guide. Velká Británie: OUP Oxford.

ZDROJE

- <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/21313/mate-tak-kvalitni-skolu-jak-kvalitni-mate-ucitele.html>
- <https://csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalitni-skola-%E2%80%93-metodicky-portal>

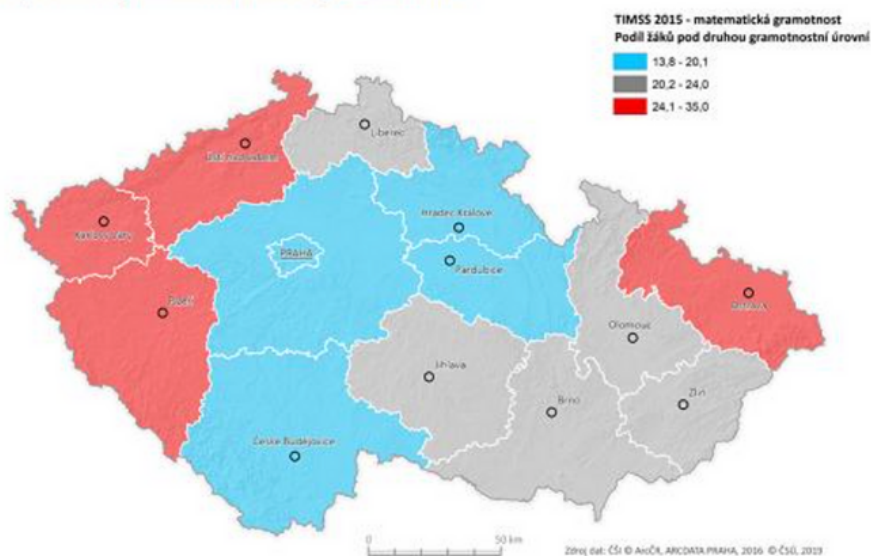
PŘÍLOHY

Příloha 1: Grafy znázorňující žáky druhé gramotnostní kategorie

| Zpráva – Hlavní město Praha |

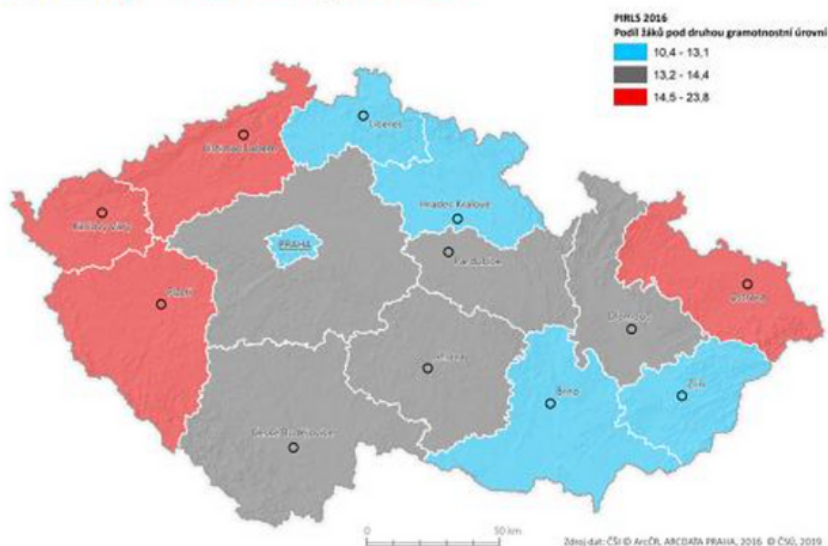
Mapy jsou vizualizovány dle rozložení podílů přibližně pomocí kvantilů na tři obdobně početné skupiny krajů.

Podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní v krajích – TIMSS 2015

Zdroj: ČŠI, mezinárodní šetření

Podíl žáků pod druhou gramotnostní úrovní v krajích – PIRLS 2016

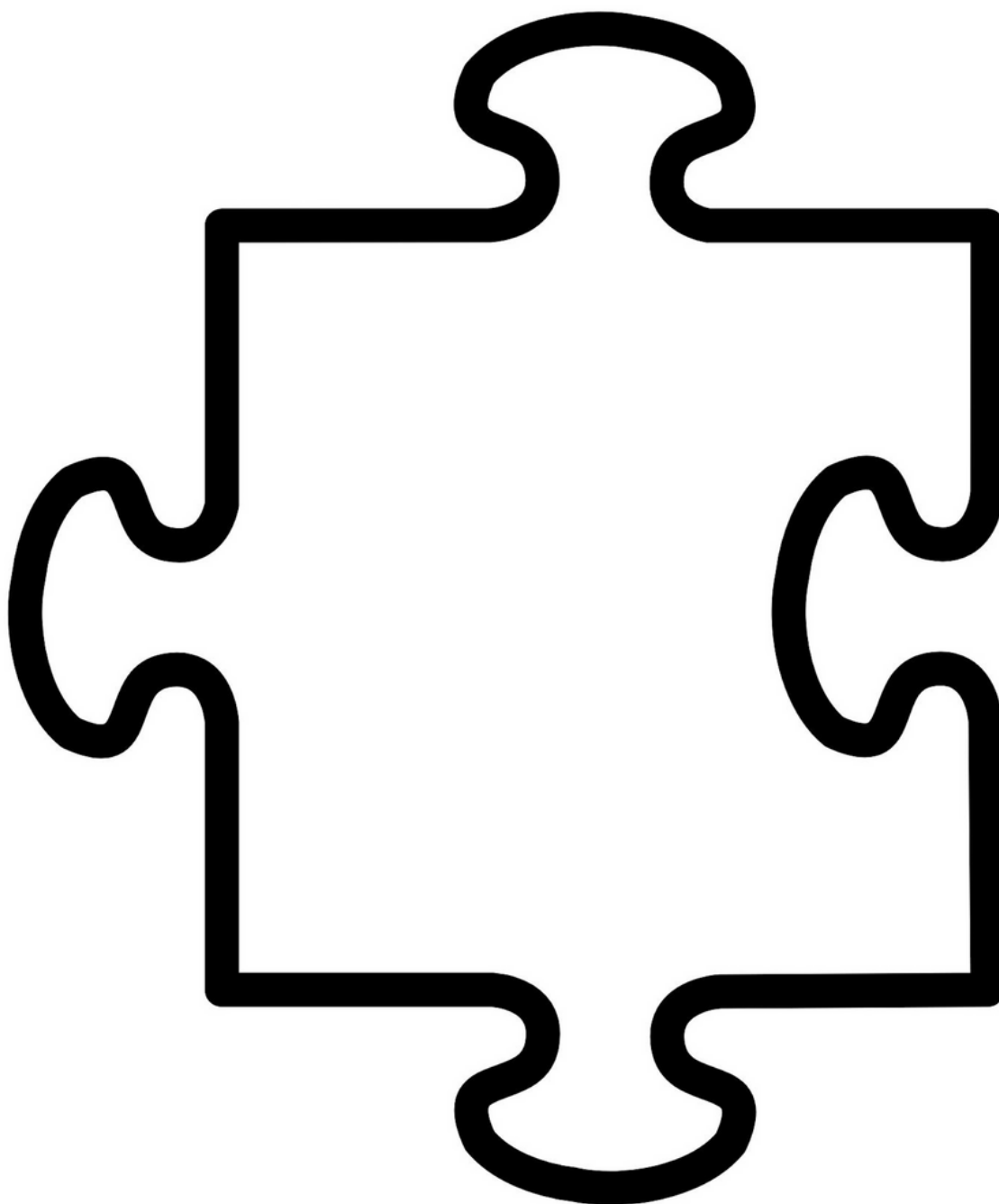
Zdroj: ČŠI, mezinárodní šetření

Výsledky mezinárodních šetření jsou výběrem z populace všech žáků daného ročníku či věku. Je však nutno počítat s tím, že z důvodu charakteru výběrového šetření jsou výsledky na úrovni České republiky zatíženy výběrovou chybou, na úrovni krajů je pak s klesajícím vzorkem výběrová chyba větší. **Pořadí krajů tak s ohledem na náhodnou výběrovou chybu nelze zcela přesně určit.** Nicméně z výsledků

Příloha 2: Puzzle

Znázorni své myšlenky a nápady formou, textu či obrázku. Následně puzzle pečlivě vystříhnete a své práce spojte s ostatními spolužáky tak, aby Vám vznikla společná koláž.

Příloha 3: Učitelé

Příloha 3

Učitelé se vymykají z obvyklého vzorku státních zaměstnanců. Na učitelskou profesi lze nahlížet z různých stran. Jedná se o určitého odborníka se specializací a s pedagogicko-psychologickou průpravou.

Ani odborná literatura se neshoduje na přesném vymezení odborné připravenosti učitelů. Toto stanovování znalostí a dovedností profilu učitele může mít mnohaoborový přesah. Učitel jako odborník na vyučované téma, učitel jako odborník na proces výuky a využití metody, učitel jako odborník na obecné vzdělávání – pohled pedagogický, dále pohled psychologický – učitel jako jeden z hlavních hybatelů (po rodičích) rozvoje osobnosti člověka, učitel jako partner a pomocník, či pohled sociologický – učitel jako prostředek začleňování do společnosti, učitel jako klíč přípravy k budoucímu povolání a uplatnění ve společnosti.

Každý ředitel školy by měl mít jasnou představu o rozvoji a směřování školy a o způsobu vedení svého týmu. Co pro to má ředitel udělat? Definuje si, jak má ve škole vypadat kvalitní učitel. A pokusí se toto propojit s představou o rozvoji školy. Má dostatek učitelů, kteří jsou schopni zajistit požadovaný rozvoj školy? Má takové učitele, kteří jsou připraveni splnit požadované cíle v oblasti tohoto rozvoje? nesmí zapomenout na to, že lidé jsou velmi rozmanití, taktéž žáci. A tato rozmanitost se má odrážet i ve složení učitelského sboru. *“Jak Vám vyhovoval Váš oblíbený učitel, a neměli jste rádi učitele z druhého předmětu, který však byl oblíbený u Vašeho kamaráda. Možná zjistíte, že tato rozmanitost je ve Vaší škole omezená. Snažíte se všechny spolupracovníky vést jednotně, nebo přihlížíte k jejich specifikům?”*

Kvalitní učitel je především dílem nadání a formování. První složku příliš ovlivnit nemůžeme. S tou druhou můžeme velice dobře pracovat, pakliže jsou splněny dvě základní podmínky – smysl a motivace. Je výhodou, že tyto podmínky spolu souvisejí.

Co je však důležité, že kvalitní učitel je výsledkem procesu, který může výrazně ovlivnit také ředitel školy. Na vysoké škole je učitel formován způsobem, který stanovuje akreditační komise a následně jednotlivé katedry a vyučující. Bohužel tento způsob není v mnoha ohledech vyhovující a ředitelé na něj k velkému neprospěchu věci nemají vliv.

- Co si myslíte o přečteném textu? Souhlasíte s textem? Proč?
- Jak by podle Vás měl postupovat učitel/ ředitel/ škola, aby škola byla kvalitní?
- Jaké změny by měly nastat ve Vaší škole?

Příloha 4: Žáci

Příloha 4

Odborníci z Ústavu pedagogických věd Masarykovy univerzity v Brně došli k závěru, že děti, které chodí do tříd, ve kterých se obecně víc hovoří, se naučí víc než ty, které jenom poslouchají učitele. A vůbec nejlepší výsledky pak mají ti žáci, kteří toho během vyučování namluví nejvíc.

Ve výzkumu na sedmi stovkách školáků druhého stupně vědce zajímalo, jak dlouho žáci v hodině mluví, jestli používají argumenty a jestli mluví sami od sebe, nebo je vyvolal učitel.

Pokud žáci můžou opakovaně v hodině s učitelem mluvit o svém názoru, daná informace se postupně stává součástí jejich myšlení. „Teprve ve chvíli, kdy mám příležitost tu dovednost v komunikaci dostatečně často praktikovat a někdo mě u toho opravuje, protože mi říká, že mi nerozumí, nebo že je moje zdůvodnění neúplné. A teprve když se to děje dostatečně dlouho, tak se ta dovednost zvnitřňuje a stává se součástí našeho myšlení.“ vysvětluje vedoucí výzkumného týmu z Brna Klára Šedřová s tím, že podnětných debat by mělo být ve školách co nejvíc.

V zahraničí se v posledních letech potvrzuje, že to, kolik se toho děti naučí, ovlivňuje i způsob, jakým se učitel ptá. Podle Šedřové by mělo jít o otázky otevřené. Jedna z nich, která se osvědčila, zní: „Proč si to myslíš?“

- Co si myslíte o přečteném textu? Souhlasíte s textem? Proč?
- Jak by podle Vás měli postupovat žáci, aby škola byla kvalitní?
- Jaké změny by měly nastat ve Vaší škole?

Příloha 5: Inspektoři

Příloha 5

Vytvořením kritérií tzv. kvalitní školy byla z pochopitelných důvodů pověřena Česká školní inspekce, která je jako správní úřad České republiky s celostátní působností zároveň národní autoritou pro hodnocení kvality a efektivity vzdělávání. V souladu se zněním školského zákona provádí Česká školní inspekce hodnocení kvality vzdělávání na základě veřejně dostupných hodnotících kritérií schválených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Kritéria hodnocení škol a kvality poskytovaného vzdělávání tedy v českém prostředí existují dlouhodobě, v kontextu přípravy modelu tzv. kvalitní školy však byla přepracována, jinak systematizovaná, doplněna a v rámci tzv. národní debaty o kvalitní škole vyhlášené ministrem školství, mládeže a tělovýchovy důsledně prostřednictvím konferencí, workshopů a kulatých stolů prodiskutována se všemi skupinami stěžejních aktérů působících v počátečním vzdělávání (školy a školská zařízení, pedagogické asociace, zástupci akademického sektoru, neziskového sektoru, zaměstnavatelských svazů apod.). Ve své současné podobě se kritéria hodnocení využívají od školního roku 2015/2016.

Pro školu je takové vymezení určitou mapou, kterou se řídí, když usiluje o zvyšování kvality v jednotlivých oblastech své práce, současně jí ale dává dostatek prostoru k využití vlastní kreativity a autonomie při volbě individuálních cest. Popis klíčových atributů kvalitní školy a kvalitního vzdělávání také dovolí lépe identifikovat zásadní podmínky pro soustavné zvyšování kvality vzdělávání a umožní státu, školám i zřizovatelům lépe zacílit na naplnění těch podmínek, které nejvíce přispívají ke kvalitnímu vzdělávání.

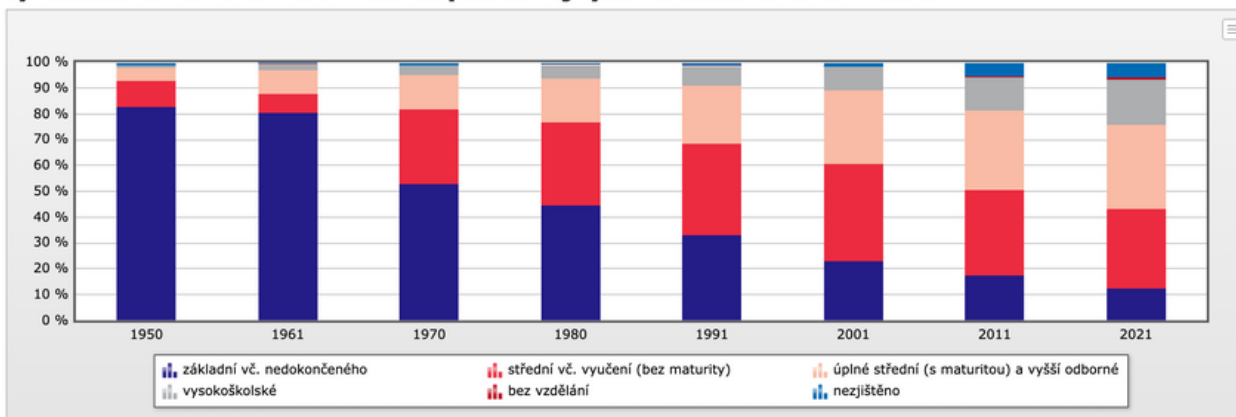
Stanovení charakteristik kvalitního vzdělávání není v žádném rozporu se současnou autonomií škol při formulování vzdělávacích cílů. Školy nejsou nikterak omezeny ve volbě vlastních cest v rámci modelu tzv. kvalitní školy, ať už jde o detailní obsah výuky, nebo o volbu výukových postupů.

A v neposlední řadě je model tzv. kvalitní školy základním vodítkem pro výkon zákonného poslání České školní inspekce – sledovat a hodnotit kvalitu škol prostřednictvím stabilních, neměnných a všeobecně přijatých hodnotících kritérií. Dlouhodobá platnost kritérií navíc umožní lépe vyhodnocovat vývoj kvality národního vzdělávání v čase.

- Co si myslíte o přečteném textu? Souhlasíte s textem? Proč?
- Jak by podle Vás měl postupovat stát/ ČŠI, aby škola byla kvalitní?
- Jaké změny by měly nastat ve Vaší škole?

Příloha 6: Graf: Obyvatelstvo ve věku 15 a více let

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Příloha 7: Mapa: Podíl osob s vysokoškolským vzděláním

Porovnání krajů

Ukazatel: Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (%)

